

سیمای محبان اهل بیت در معاد

زهره نوبخت^۱

چکیده

محبت، کیفیتی ویژه و روانی است که از ویژگی‌های روحی انسان و از شگفت‌ترین حالات او به شمار می‌رود. این نیرو می‌تواند تمام قوای درونی و بیرونی انسان را تسلیم خود کند و باعث سعادت یا شقاوت او در دنیا و آخرت شود. ائمه اطهار (علیهم‌السلام) که نمونه‌های انسان کامل هستند، با تأثیرگذاری بر رفتار محب اهل بیت (علیهم‌السلام)، باعث می‌شوند که او ناخالصی‌های خود را در دنیا از دست داده و به نور تبدیل کند. بنابراین، محب اهل بیت (علیهم‌السلام) که میزان رفتار و اعمال خود را اهل بیت قرار داده است، بدون حسابرسی با معبود خود محشور می‌شود و از نعمت‌های بهشتی بهره‌مند می‌گردد. این نتیجه تسلیم شدن در برابر محبوب حقیقی است که با الگو قرار دادن محبوب الهی به کمال رسیده و شایسته این پاداش شده است. پژوهش حاضر با مراجعه به آیات و روایات با روش توصیفی از منابع کتابخانه‌ای انجام شده است. این مقاله با هدف کاربردی، اثرات ناشی از محبت اهل بیت (علیهم‌السلام) را بررسی کرده است.

واژگان کلیدی: محبت، انسان محب اهل بیت (علیهم‌السلام)، معاد.

^۱ طلبه سطح ۲، حوزه علمیه حضرت زینب کبری سلام الله علیها، ارومیه

مقدمه

محبت حالتی درونی است که خداوند متعال آن را به صورت فطری در درون هر انسانی نهاده است. محبت عبارت است از اراده کردن، علاقه داشتن و میل طبیعی به چیزی که در تصور انسان خیر و خوبی در آن نهفته است. انسان ذاتاً موجودی محبت‌پیشه است و محبت، خمیرمایه و جوهر وجودی اوست. این پدیده، کیفیتی ویژه روانی است که از ویژگی‌های روحی انسان و از شگفت‌ترین حالات او به شمار می‌رود. محبت نیرویی است که می‌تواند تمام قوای درونی و بیرونی انسان را تسلیم خود کند و باعث سعادت یا شقاوت او در دنیا و آخرت شود. در همین راستا، آیات قرآن بهترین نوع محبت بعد از محبت به خداوند متعال را، محبت و مودت به محبوبان خداوند، یعنی اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم‌السلام) معرفی می‌کند. ائمه اطهار (علیهم‌السلام) برگزیدگان خداوند برای راهنمایی و ارشاد انسان‌ها بر روی زمین هستند. بنابراین، هیچ‌گونه محبتی به پای محبت به ایشان نمی‌رسد. محبت ورزیدن به محبوب، در سایه شناخت و معرفت حاصل می‌شود. بنابراین، شناخت این انوار الهی نقش مهمی در محبت ورزیدن به ایشان دارد. متأسفانه امروزه بیشتر مردم به دلیل عدم آگاهی نسبت به تأثیر محبت در آخرت، به سوی عشق‌های مجازی سوق پیدا می‌کنند تا نیاز فطری خود به محبت را از این طریق ارضا کنند، غافل از اینکه محبت ورزیدن به محبوبان مجازی چه آثار مخربی بر حال انسان در دنیا و آخرت دارد. اهمیت این بحث سبب شد تا این مقاله با هدف بررسی اثرات ناشی از محبت اهل بیت (علیهم‌السلام) در معاد، به روش توصیفی-تبیینی انجام شود.

باتوجه به اثرات درونی و روان‌شناختی محبت، انسان محب اهل بیت (علیهم‌السلام) سعی در کسب خصلت‌ها و ویژگی‌هایی دارد که به عنوان ویژگی‌های برجسته محبوب در او نمایان است. طبیعتاً این خصایص، رفتار او را در ارتباط با دیگران تحت تأثیر قرار می‌دهد. با توجه به روایت «دنیا مزرعه آخرت است»، انسان هرچه در این دنیا بکارد، در آخرت برداشت می‌کند. بنابراین، محبت بر احوال او در آخرت نیز تأثیر خواهد گذاشت. در این مقاله، ابتدا ویژگی‌های انسان محب اهل بیت (علیهم‌السلام) بررسی شده و سپس رفتار و جایگاه احوال او در معاد با توجه به روایات تحلیل می‌شود. از جمله

کتاب‌هایی که در این زمینه نوشته شده‌اند، می‌توان به کتاب «مهر محبوب» تألیف سید حسین حسینی درباره آثار خاص محبت امام عصر (عج)، کتاب «شرح زیارت جامعه کبیره» (ادب فنای مقربان) تألیف آیت‌الله جوادی آملی درباره آثار محبت، کتاب «چهل حدیث» امام خمینی (ره) درباره ولایت و اعمال، و کتاب «تفسیر نمونه» تألیف آیت‌الله مکارم شیرازی درباره آثار محبت به اهل بیت (علیهم‌السلام) اشاره کرد. این مقاله با توجه به این منابع و جمع‌آوری مطالب از متون مختلف، تعریفی دقیق از محبت و محبوبان واقعی ارائه می‌دهد و احوال محب اهل بیت (علیهم‌السلام) در معاد را از دیدگاه آیات و روایات بررسی می‌کند.

مفهوم شناسی

محبت:

محبت، احساسی عمیق و چندوجهی است که در قلب انسان ریشه دارد. این احساس، طیفی گسترده از عواطف مثبت را شامل می‌شود، از دلبستگی ساده گرفته تا عشقی عمیق و فداکارانه. محبت، در ساده‌ترین شکل خود، نوعی کشش و علاقه به فرد، شیء یا ایده‌ای خاص است. این علاقه می‌تواند به شکل دوستی، صمیمیت، یا حتی احترام و تحسین بروز پیدا کند.

اما محبت فراتر از یک احساس ساده است. در سطوح عمیق‌تر، محبت با مسئولیت‌پذیری، تعهد، و تمایل به خیر و خوشبختی دیگری همراه است. فردی که محبت می‌ورزد، حاضر است برای معشوق خود فداکاری کند، از او حمایت کند، و در کنار او باشد. این نوع محبت، نوعی همدلی و همراهی عمیق را به نمایش می‌گذارد.^۱

محبت، در روابط انسانی، نقشی بسیار حیاتی ایفا می‌کند. این احساس، پایه‌ی بسیاری از پیوندهای اجتماعی است، از روابط خانوادگی و دوستانه گرفته تا روابط عاشقانه. محبت، باعث ایجاد اعتماد،

^۱ الصفار، بصائر الدرجات، ص ۹۹

صمیمیت و همدلی میان افراد می‌شود و روابط را غنی و پربار می‌سازد. همچنین، محبت می‌تواند منبع الهام و انگیزه برای رشد و تعالی شخصی باشد.

محبت، در هر صورت، نیرویی قدرتمند است که می‌تواند زندگی انسان را دگرگون کند. این احساس، نه تنها به فرد مورد محبت، بلکه به خود فرد محبت‌کننده نیز شادی، امید و معنا می‌بخشد. محبت، کلید گشودن درهای قلب و ایجاد ارتباطی عمیق با دنیای پیرامون است.^۱

معاد

معاد، به معنای بازگشت، یکی از اصول اساسی اعتقادی در ادیان ابراهیمی است که به زندگی پس از مرگ، حسابرسی اعمال، بهشت و جهنم، و پاداش و کیفر اشاره دارد. این مفهوم در زبان عربی به معنای رجوع و سرانجام است و در زبان‌های دیگر نیز با معانی مشابهی همراه است. معاد شامل رستاخیز و حشر مردگان در روز قیامت است، که در این روز همه انسان‌ها از خاک برانگیخته می‌شوند تا در پیشگاه خداوند حاضر شوند.

یکی از ابعاد مهم معاد، حسابرسی دقیق اعمال انسان‌ها در طول زندگی است. در روز قیامت، هر فرد به تناسب کارهای خوب و بد خود، پاداش یا کیفر خواهد دید. بهشت به عنوان جایگاه پاداش نیکوکاران و جهنم به عنوان مکان کیفر بدکاران در این زمینه معرفی می‌شوند. این دو مکان نماد پاداش و کیفر الهی هستند و نشان‌دهنده تجلی عدل و حکمت خداوند به شمار می‌روند.

مسئولیت‌پذیری و هدفمندی زندگی از دیگر ابعاد مهم معاد است. باور به معاد انسان را به مسئولیت‌پذیری در قبال اعمال خود تشویق می‌کند و باعث می‌شود افراد در زندگی دنیوی رفتار عادلانه و اخلاقی داشته باشند. همچنین، معاد به زندگی انسان هدف و معنا می‌بخشد و موجب می‌شود تا او در راستای تعالی و کمال تلاش کند.^۲

^۱ امام خمینی، شرح چهل حدیث، ص ۲۳۱
^۲ اصفهانی، مقاتل الطالبین، ص ۳۲

علاوه بر این، معاد به انسان‌ها امید و انگیزه می‌دهد تا در راه خدا و انجام کارهای نیک تلاش کنند و از سختی‌ها عبور کنند. در عین حال، ترس از عذاب الهی نیز می‌تواند انسان را از انجام کارهای بد و گناه بازدارد.

نگاهی دیگر به معاد، بعد باطنی آن را مورد توجه قرار می‌دهد. در این روز، باطن انسان‌ها آشکار می‌شود و هر فرد با حقیقت وجودی خود مواجه می‌گردد. در برخی تفاسیر، بهشت و جهنم به عنوان تجسم اعمال انسان‌ها در نظر گرفته می‌شوند، به گونه‌ای که هر عملی نتیجه‌ای در پی خواهد داشت. به طور کلی، باور به معاد یکی از ارکان مهم دینداری است و تأثیر عمیقی بر زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها دارد. این باور انسان را به رعایت اخلاق و انجام اعمال نیک ترغیب کرده و او را از گناه و فساد باز می‌دارد.^۱

ویژگی‌های محب اهل بیت (علیهم‌السلام)

محبت در راه خدا و دوستی با دوستان و دشمنی با دشمنان خدا، بر پایه برخی روایات، ناب‌ترین عمل صالحی است که انسان مؤمن برای رضای الهی انجام می‌دهد. برای تأثیر محبت حق، باید محبوب‌های مجازی را در راه محبوب اصلی فدا کرد و دل را از محبت دیگران خالی نمود. اگر کسی ادعای محبت کند ولی اوصاف آن را نداشته باشد، دوستی او تنها احساس و آرزو است و همراهی در دنیا و آخرت را در پی ندارد. در واقع، با وجود محبت، انسان به میل خود رفتار نمی‌کند، بلکه به میل و رضایت محبوب رفتار می‌کند.^۲

از جمله خصلت‌ها و ویژگی‌های محب اهل بیت (علیهم‌السلام) عبارتند از:

^۱ صادق فدکی، شیعه و شفاعت اهل بیت - علیهم‌السلام، ص ۱۲۳
^۲ جوادی آملی، ادب فنای مقربان ج ۷، ص ۱۱۷

۲. حدیث ابو سعید خدری

ابو سعید خدری می‌گوید: «پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) فرمودند: آن کس که خداوند محبت ائمه اهل بیت مرا (علیه‌م‌السلام) روزی او کند، به خیر دنیا و آخرت می‌رسد و جای تردید نیست که در بهشت خواهد بود؛ زیرا در محبت اهل بیت من (علیه‌م‌السلام) بیست ویژگی هست که ده تای آن در دنیا و ده تا در آخرت است. اما ده ویژگی عبارت است از: زهد و حرص بر عمل، پارسایی در دین، میل به بندگی، توبه پیش از مرگ، شادابی در نماز شب، مأیوس بودن از آنچه در دست مردم است، حفاظت از امر و نهی خداوند، بغض دنیا و سخاوت.

اما ده خصلت آخرت این است: نامه عمل برای او باز نمی‌شود، ترازو نخواهد داشت، کتابش به دست راستش داده می‌شود، برائت از آتش برایش نوشته می‌شود، چهره‌اش سفید و از زیورهای بهشت پوشیده می‌شود، صد نفر از خاندان خود را شفاعت می‌کند، خداوند به او نظر رحمت می‌کند، از تاج‌های بهشت بر سرش گذاشته می‌شود و دهم اینکه بدون حساب وارد بهشت می‌گردد. پس خوشا به حال دوستداران اهل بیت من!»^۱

۳. حدیث امام باقر (علیه‌السلام)

امام باقر (علیه‌السلام) فرمودند: «حقیقت امر اعلا و کلید آن و باب اشیا و رضای خداوند، اطاعت امام است به همراه معرفت او. آگاه باش که اگر مردی شب‌ها به عبادت بایستد و روزها روزه بگیرد و تمام مالش را صدقه بدهد و تمام عمرش را حج کند، ولی ولایت ولی خدا را نشناسد تا موالات کند و تمام اموالش به راهنمایی او باشد، برای او بر خدای متعال حقی و ثوابی نیست و از اهل ایمان نیست.»^۲

۴. خطبه غدیر

^۱ صمدی یزدی، آثار گناه در زندگی و راه جبران، ص ۴۹
^۲ دیلمی، اعلام الدین، ص ۲۵۶

برای آنکه شیعه و محب اهل بیت (علیهم السلام) بدانند در کدام مکتب او را پذیرفته‌اند و ضابطه ولایت و محبت را حفظ کند و نیز منزلت و درجه او نزد پروردگار در دنیا و در قیامت و روز نتیجه‌گیری روشن شود، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در این زمینه پایه‌هایی را در خطبه غدیر بیان فرموده‌اند.

الف: مقام منزلت شیعیان و محبان ائمه علیهم السلام نزد خداوند

- ۱- آنان مورد مدح خداوند بوده و حزب الله اند و خداوند ایشان را یاری می‌کند.
- ۲- آنان مورد رحمت پروردگارند و آمرزیده می‌شوند.
- ۳- از آن جا که محبت حاکی از ایمان واقعی است آنان صاحبان ایمان خالص و متقیان اندوایمان در قلبشان نوشته شده است. از خداوند می‌ترسند و هدایت یافته‌اند و از گمراهی درامانند.

ب: مقام و درجه شیعیان و محبان اهل بیت علیهم السلام در روز قیامت

- ۱- آنان به دست اورنده فوز و رستگاری بزرگ اند و مستحق اجر کبیرند.
- ۲- در روز هولناک قیامت برایشان ترسی نیست و محزون نمی‌گردند.
- ۳- بهشت جزای نهایی ایشان است. با سلامتی وارد آن می‌شوند و بدون حساب در آن روزی داده می‌شوند. ملائکه به پیشواز ایشان می‌آیند و به آنان سلام می‌کنند، و بشارت ابدیت در بهشت را به ایشان می‌دهند.

ج: جوانبی که شیعیان و محبان اهل بیت علیهم السلام باید در سایه ادعای ولایت ضرورتاً

مراعات کنند

- ۱- در عقیده خود شک و شبهه ای راه ندهند
- ۲- با دشمنان خدا و رسول و اهل بیت علیهم السلام رشته دوستی نداشته باشند اگرچه پدران یا فرزندانشان یا برادرانشان و یا فامیلشان باشند.

۳- بر ایمان پاکیزه خود، لباس ظلم و اعمال خود ناشایست نپوشند.^۱

نتیجه گیری

با توجه به تحقیقات انجام گرفته در پژوهش حاضر نتیجه بدست آمده از آیات و روایات این است که محبت صرف، به تنهایی و بدون عمل سبب سعادت در آخرت نمی شود بلکه محبت به اهل بیت زمانی باعث سعادت اخروی می شود که در طول محبت به خدا و توأم با عمل و اخلاق باشد. در واقع محبتی که همراه با تسلیم شدن در برابر محبوب باشد سبب جاودانه شدن این محبت در آخرت می شود و محب در کنار محبوب خود از نعمت های بهشتی بهره مند می شود به علت اینکه میزان اعمال و رفتار محب در دنیا و ائمه اطهار هستند بدون حسابرسی وارد بهشت می شوند.

^۱ انصاری، اسرار غدیر، ص ۲۱۴

فهرست منابع

✽قرآن کریم

۱. اصفهانی، ابوفرج (۱۴۰۵). مقاتل الطالبین. قم، منشورات الشریف الرضی.
۲. امام خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، چاپ ۵۹، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۴
۳. انصاری، عبدالرحمن بن محمد (بی-تا). عشق اضطراب خداست. بی-جا.
۴. انصاری، محمدباقر، اسرار غدیر، چاپ سیزدهم، انتشارات تک، ۱۳۹۰
۵. جوادی آملی، ادب فنای مقربان ج ۷، چ سوم، قم، مرکز نشر اسراء ۱۳۹۱
۶. حسینی، سیدحسین، چاپ ششم، تهران، افاق ۱۳۸۶
۷. خادمی، عین الله (۱۳۸۳)، محبت به اهل بیت و پیامبر از دیدگاه قرآن و روایات. شماره ۵.
۸. خطیب بغدادی، ابوبکر (۲۰۱۱). تاریخ بغداد. بیروت، دارالکتب العلمیه.
۹. دیلمی، محمد بن ابی حسن (۱۴۱۴). اعلام الدین، قم، مؤسسه آل البيت.
۱۰. رجالی تهرانی، علی-رضا (۱۳۴۶). آثار و برکات امام حسین -علیه السلام- (بی-چا). انتشارات قم نبوغ.
۱۱. سیوطی، جلال الدین عبدالرحمان بن ابی بکر (۱۴۱۴). الدر المنثور. بیروت، دارالفکر.
۱۲. شجاعی، محمد (۱۳۷۹). مقالات طریق عملی تزکیه (چاپ سوم). سروش.
۱۳. شوشتری، قاضی نورالله (۱۴۰۹). احقاق الحق. قم. کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی.
۱۴. صادقی فدکی، جعفر (۱۳۹۳). شیعه و شفاعت اهل بیت -علیهم السلام-.
۱۵. الصفار، محمد بن حسن (۱۴۰۴). بصائر الدرجات. قم، مکتبه آیت الله المرعشی.

۱۶. صمدی یزدی، علی اکبر (۱۳۴۰). آثار گناه در زندگی و راه جبران (بی-چا). قم، مسجد مقدس جمکران.
۱۷. طبرسی، فضل بن حسن (۱۴۰۸). مجمع البیان. بیروت، دارالمعرفه.
۱۸. عروسی حویزی، عبد علی بن جمعه (۱۴۱۲). تفسیر نورالثقلین. قم، مؤسسه اسماعیلیان.
۱۹. قمی، محمد بن جعفر احمد بن علی (۱۴۱۳). جامع الاحادیث، مشهد، مؤسسه الطبع و النشر التابعه للحضرة الرضویه المقدسیه.
۲۰. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳). بحار الانوار (بی-چا). بیروت، مؤسسه الوفا.
۲۱. محمدی ری شهری، محمد (۱۳۹۰). اهل بیت - علیهم السلام - در قرآن و حدیث (چاپ ششم). قم، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث.
۲۲. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۲۰، چاپ چهل و پنجم، تهران؛ دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.
۲۳. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، چاپ دوم، قم؛ نصایح، ۱۳۸۷.
۲۴. الهندی، متقی (۱۳۹۷). کنز العمال. بیروت، مکتبه التراث الاسلامیه.